

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 342.565.5 (477)

Хмиз Мар'яна Василівна

доктор філософії в галузі права

Львівський університет бізнесу та права

Хмыз Марьяна Васильевна

доктор философии в области права

Львовский университет бизнеса и права

Khmyz Mariana

PhD in Law

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0003-3553-8022

**ВИМОГИ ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ ПОСАДИ СУДДІ З ІНШИМИ
ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОНСТИТУЦІЙНО-
ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

**ТРЕБОВАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО НЕСОВМЕСТИМОСТИ
ДОЛЖНОСТИ СУДЬИ С ДРУГИМИ ВИДАМИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ:
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ
REQUIREMENTS FOR INCOMPATIBILITY OF A JUDGE POSITION
WITH OTHER TYPES OF ACTIVITY: COMPARATIVE
CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT**

Анотація. У статті розкрито вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності у порівняльному конституційно-правовому аспекті. Визначено, що вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності в Україні регулюється Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Законом України «Про очищення влади», Конвенцією про захист прав людини і

основоположних свобод, Регламентом суду, прийнятим Радою Європи та Європейським судом з прав людини, Римським статутром міжнародного кримінального суду, Загальною (Універсальною) хартією суддів. Встановлено, що законодавчими та конституційними вимогами, які висунуті до суддів, виокремлено те, що судді повинні відповідати високим морально-етичним і професійним стандартам. З'ясовано, що особи у період перебування на посаді судді не можуть здійснювати адміністративну, політичну або професійну діяльність, яка є несумісна із їх безсторонністю, незалежністю чи вимогами, якими передбачено виконання на постійній основі посадових обов'язків. Визначено, що перебуваючи на посаді судді, не можна займатись іншими видами діяльності, зокрема здійснювати діяльність у інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування чи діяльність, пов'язану з представницьким мандатом. Доведено, що суддя не може поєднувати діяльність, визначену посадою судді, із адвокатською та підприємницькою діяльністю. З'ясовано, що судді законом забороняється обіймати оплачувані посади та виконувати оплачувану роботу, за винятком викладацької, наукової або творчої. Встановлено, що суддя не має права входити у керівний склад органу або наглядової ради підприємства чи організації, основною метою якої виступає отримання прибутку. Визначено, що суддя не має права належати до політичної партії або професійної спілки, а також виявляти прихильність до такої партії чи спілки. Доведено, що судді заборонено брати участь в передвиборчій агітації, у політичних мітингах, акціях чи страйках. З'ясовано, що суддя зобов'язаний дотримуватися вимог щодо несумісності, які установлені законодавством України у напрямку запобігання та протидії корупції. Визначено, що суддя має право на діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, на участь у суддівському самоврядуванні, на членство у національних чи міжнародних асоціаціях, а також у інших організаціях,

які функціонують з ціллю забезпечення захисту інтересів суддів, підвищення авторитету судової гілки влади у суспільстві чи задля розвитку юридичної науки і професії, на утворення громадських об'єднань, а також на участь у діяльності таких об'єднань з ціллю забезпечення захисту своїх прав і інтересів, а також з ціллю підвищення рівня професіоналізму та кваліфікації. Запропоновано у перспективі наступних розвідок розкрити підстави звільнення судді із посади у порівняльному конституційно-правовому аспекті.

Ключові слова: суддя, суд, несумісність посади судді, судочинство, правосуддя, порушення вимог.

Аннотація. В статіє раскрыто требования относительно несовместимости должности судьи с другими видами деятельности в сравнительном конституционно-правовом аспекте. Определено, что требования относительно несовместимости должности судьи с другими видами деятельности в Украине регулируется Конституцией Украины, Законом Украины «О судоустройстве и статусе судей», Законом Украины «Об очистке власти», Конвенцией о защите прав человека и основных свобод, Регламентом суда, принятым Советом Европы и Европейским судом по правам человека, Римским статутом международного уголовного суда, Общей (Универсальной) хартией судей. Установлено, что законодательными и конституционными требованиями, которые выдвинуты к судьям, выделено то, что судьи должны отвечать высоким морально-этическим и профессиональным стандартам. Установлено, что лица в период пребывания в должности судьи не могут осуществлять административную, политическую или профессиональную деятельность, которая является несовместимой с их беспристрастностью, независимостью или требованиями, которыми предусмотрено выполнение на постоянной основе должностных

обязанностей. Определено, что находясь в должности судьи, нельзя заниматься другими видами деятельности, в частности осуществлять деятельность в других органах государственной власти, органах местного самоуправления или деятельность, связанную с представительным мандатом. Доказано, что судья не может совмещать деятельность, определенную должности судьи, с адвокатской и предпринимательской деятельностью. Выяснено, что судьи законом запрещается занимать оплачиваемые должности и выполнять оплачиваемую работу, кроме преподавательской, научной или творческой. Установлено, что судья не имеет права входить в руководящий состав органа или наблюдательного совета предприятия или организации, основной целью которой выступает получение прибыли. Определено, что судья не имеет права принадлежать к политической партии или профсоюзу, а также выявлять приверженность такой партии или союза. Доказано, что судьи запрещено участвовать в предвыборной агитации, в политических митингах, акциях или забастовках. Выяснено, что судья обязан соблюдать требования относительно несовместимости, установленные законодательством Украины в направлении предотвращения и противодействия коррупции. Определено, что судья имеет право на деятельность, связанную с осуществлением правосудия, на участие в судебном самоуправлении, на членство в национальных или международных ассоциациях, а также в других организациях, функционирующих с целью обеспечения защиты интересов судей, повышение авторитета судебной ветви власти в обществе или для развития юридической науки и профессии, на образование общественных объединений, а также на участие в деятельности таких объединений с целью обеспечения защиты своих прав и интересов, а также с целью повышения уровня профессионализма и квалификации. Предложено в перспективе следующих исследований раскрыть основания освобождения

судьи от должности в сравнительном конституционно-правовом аспекте.

Ключевые слова: судья, суд, несовместимость должности судьи, судопроизводство, правосудие, нарушения требований.

Summary. *The article reveals the requirements for the incompatibility of the position of a judge with other activities in the comparative constitutional and legal aspect. It is determined that the requirements for incompatibility of a judge's position with other activities in Ukraine are regulated by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», the Law of Ukraine «On Purification of Power», the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rules of Court adopted by the Council of Europe and the European Court of Human Rights, the Rome Statute of the International Criminal Court, the General (Universal) Charter of Judges. It is established that the legislative and constitutional requirements for judges stipulate that judges must meet high moral, ethical and professional standards. It has been established that persons may not engage in administrative, political or professional activities during their tenure as judges, which is incompatible with their impartiality, independence or the requirements for permanent performance of their duties. It is determined that while in the position of a judge, it is not allowed to engage in other activities, in particular, to carry out activities in other public authorities, local governments or activities related to the representative mandate. It has been proved that a judge cannot combine the activities defined by the position of a judge with advocacy and business activities. It was found that judges are prohibited by law from holding paid positions and performing paid work, except for teaching, research or creative work. It is established that a judge has no right to be a member of the governing of the body or supervisory board of an enterprise or organization whose main purpose is to make a profit. It is determined that a judge has no*

right to belong to a political party or trade union, as well as to show support for such a party or union. It has been proven that judges are prohibited from participating in election campaigns, political rallies, rallies or strikes. It was found that the judge is obliged to comply with the requirements for incompatibility established by the legislation of Ukraine in the direction of preventing and combating corruption. It is determined that a judge has the right to activities related to the administration of justice, to participate in judicial self-government, to membership in national or international associations, as well as in other organizations that operate to protect the interests of judges, increase the authority of the judiciary, in society or for the development of legal science and profession, for the formation of public associations, as well as for participation in the activities of such associations in order to protect their rights and interests, as well as to improve the level of professionalism and skills. It is proposed, in the future of the following studies, to reveal the grounds for dismissing a judge from office in a comparative constitutional and legal aspect.

Key words: *judge, court, incompatibility of the position of a judge, judicial proceedings, justice, violation of requirements.*

Постановка проблеми. Вивчення правових засад функціонування інституту, яким визначається конституційно-правовий статус суддів, неможливо провести, якщо немає характеристики його складових частин. Пред'явлення вимог до суддів, у тому числі вимоги несумісності, регламентується у кожній країні спеціальними нормативно-правовими документами. Проте, як показують дослідження, на сьогодні немає цілісних теоретичних засад до формування вимог щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності. Таке питання також не розглядається з точки зору практичного підходу.

З огляду на те, тематика наукового дослідження націлена на представлення теоретико-практичних засад до формування вимог щодо

несумісності посади судді із іншими видами діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей несумісності посади судді з іншими видами діяльності проводили та проводять такі науковці та правники як М. Власенко [1], О. Константиї [2], А. Малярєнко [3], О. Мартинєнко [4] та інші.

Так, суддя О. Мартинєнко [4] зазначає, що порушення судьями вимог щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності значно знижує рівень авторитетності судової гілки влади у суспільстві. Окрім того, порушення таких вимог свідчить про неповагу суддів до законів України і, у підсумку, виступає підставою припинення судьями повноважень стосовно здійснення правосуддя.

Суддя О. Мартинєнко [4] також зазначає, що вимога, установа у законодавстві України, стосовно несумісності посади судді із іншими видами діяльності зумовлена насамперед:

- публічно-правовими засадами стосовно забезпечення розподілу повноважень між усіма посадовими особами, що виконують такі повноваження щодо забезпечення незалежності судді у органах законодавчої, виконавчої і судової гілок влади;
- потребами надання гарантій громадянам і фізичним та юридичним особам стосовно здійснення своєчасного, неупередженого та об'єктивного правосуддя.

Окрім того, у праці [3] А. Малярєнко відзначає, що з метою не порушення вимог суддею щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності, держава першочергово повинна забезпечити судьям достойний рівень оплати праці.

Своєю чергою, О. Константиї [2] розглядає особливості Інституту несумісності посади судді із здійсненням інших видів діяльності. Науковець та практик-одночас відмічає, що Інститут несумісності у

органах судової влади характеризується публічно-правовою природою, а також чітко визначає статус суддів. У контексті проведеного аналізу О. Константи́й зауважує, що Інститут несумісності посади судді із іншими видами діяльності існує не лише в Україні, але і у кожній правовій та водночас демократичній країні світу. Вимоги Інституту несумісності посади судді із іншими видами діяльності поширюються також на суддів, що здійснюють правосуддя у міжнародних судових інституціях.

М. Власенко [1] у контексті розкриття вимог щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності, виходячи із трудо-правового аспекту, зазначає, що вимоги, які проставляються щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності, виступають насамперед юридичними гарантіями стосовно реалізації права суддів на працю. З огляду на вимоги щодо несумісності, то ними має забезпечуватись якісне виконання суддями покладених на них посадових обов'язків.

За результатами аналізу наукових праць [1–4] з'ясовано, що питання розкриття вимог щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності у порівняльному конституційно-правовому аспекті залишаються ґрунтовно не розкритим.

Мета статті. Метою статті є розкрити і дослідити вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності у порівняльному конституційно-правовому аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавчими та конституційними вимогами, які висунуті до суддів, зазначено відповідність високим морально-етичним і професійним стандартам. Своєю чергою, такі вимоги дозволяють наділяти суддів спеціальними правами, обов'язками та гарантіями, завдяки яким судді зможуть ефективно здійснювати правосуддя. З огляду на це, такі вимоги доцільно розглядати як ключовий елемент конституційно-правового статусу суддів.

Відповідно до статті 21 «Посадові критерії» Конвенції про захист

прав людини і основоположних свобод [5] протягом терміну перебування на посаді судді, така особа не може здійснювати ніяку діяльність, яка не є сумісна із її незалежністю, безсторонністю чи із вимогами стосовно виконання нею посадових обов'язків на постійній засаді.

Визначені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [5] вимоги є більш детально розкриті у Регламенті суду [6], прийнятому Радою Європи та Європейським судом з прав людини. Згідно правила 4, яке має назву «Несумісність діяльності», особи у період перебування на посаді судді не можуть здійснювати адміністративну, політичну або професійну діяльність, яка є несумісна із їх безсторонністю, незалежністю чи вимогами, якими передбачено виконання на постійній засаді посадових обов'язків. Про здійснення іншої діяльності суддя має повідомити Голову Суду. Питання щодо виникнення незгоди між Головою і заінтересованим суддею направляються до Пленуму Суду на вирішення.

У статті 40 «Незалежність суддів» Римського статуту міжнародного кримінального суду [7] зазначено, що судді не мають права здійснювати іншу діяльність, що явно перешкоджає виконанню посадових обов'язків, пов'язаних із здійсненням правосуддя. Виконання іншої діяльності суддею ставить під сумнів їх незалежність.

У Загальній (Універсальній) хартії судді [8], ухваленій 17 листопада 1999 р. Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань) вказано, що суддя немає жодного права займатись будь-яким видом діяльності, зокрема приватною, публічною, безоплатною або оплатною діяльністю, якщо така діяльність є несумісною повністю із його обов'язками і статусом, визначеними посадою судді.

Для розкриття порівняльного конституційно-правового аспекту вимог щодо несумісності посади судді слід представити основні засади визначення вимог щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності у законодавстві провідних демократичних країн світу.

Так, у статті 35 Конституції Ірландії [9] зазначено, що суддя не має права бути обраним як член будь-якої палати Парламенту. Також судді заборонено обіймати інші оплачувані посади.

Статтею 127 Конституції Королівства Іспанії [10] вказано, що судді та магістрати, що перебувають на службі, не мають права обіймати публічні посади, за винятком посади судді. Суддям та магістратам заборонено також бути членами політичних партій або профспілок. Законодавством Королівства Іспанії встановлено систему та умови професійних об'єднань суддів і визначено режим несумісності посади судді, яким забезпечується їх повна незалежність.

Згідно статті 178 Конституції Республіки Польща [11] суддя не має права належати до політичних партій, профспілок, а також здійснювати публічну діяльність, яка є не сумісною із принципами незалежності суддів і судів.

Відповідно до статті 89 Конституції Греції [12] судді не мають права надавати платні послуги чи займатись іншою професійною діяльністю. Виняток становить діяльність, коли суддів обрано членами академії, професорами чи доцентами закладів вищої освіти, а також та діяльність, яка передбачає їх участь у спеціальних адміністративних судах, радач чи комісіях, окрім адміністративних рад підприємств і торгових фірм. Суддям дозволяється виконувати адміністративні функції чи паралельно виконувати свої повноваження із відривом від них на певний проміжок часу.

Статтею 113 Конституції Литовської Республіки [13] вказано, що суддя не має права обіймати інші виборні або призначувані посади, здійснювати діяльність у підприємницьких, комерційних та приватних установах або на підприємствах. Суддя також не має права мати оклад, окрім окладу судді і оплати за здійснення ним педагогічної чи творчої діяльності. Судді також заборонена участь у діяльності політичних партій і

інших політичних організацій.

Конституцією Естонської Республіки [14], а саме статтею 147, зазначено, що суддя не має права обіймати жодну виборчу чи номенклатурну посаду, окрім випадків, що передбачені у законодавстві.

Своєю чергою, статтею 120 Конституції Республіки Хорватія [15] визначено, що суддя не має права виконувати службові повноваження чи займатися діяльністю, які згідно закону визначені як такі, що є несумісними із посадою судді.

Статтею 88 Кодексу Республіки Білорусь «Про судоустрій та статус суддів» [16] зазначено, що на суддю поширюються обмеження, що взаємопов'язані із державною службою. Судді не мають права бути членами Ради Республіки Національних зборів Республіки Білорусь чи депутатами Палати представників Національних зборів Республіки Білорусь чи членами політичних партій і інших громадських об'єднань, якими переслідуються політичні цілі та завдання.

Деякі обмеження обов'язків суддів визначені також і у законодавстві Молдови. Так, статтею 8 Закону Республіки Молдова «Про статус судді» [17] відзначено, що суддя не має права:

- обіймати будь-яку іншу приватну або державну посаду, окрім наукової та викладацької діяльності;
- бути депутатом Парламенту чи радником органу місцевого публічного управління;
- бути учасником партії чи іншої суспільно-політичної організації чи займатись політичною діяльністю, та діяльністю, яка явно суперечить посаді судді;
- здійснювати підприємницьку діяльність;
- здійснювати інший вид діяльності, що пов'язаний із виконанням службових обов'язків у разі наявності можливого конфлікту суспільних чи

особистих інтересів у ході здійснення правосуддя, окрім випадків, коли наявність такого конфлікту інтересів є направлена у письмовій формі голові судової інстанції чи, за певними обставинами, – до Вищої ради магістратури.

Законом Республіки Молдова «Про статус судді» [17] також передбачено допуск суддів до співпраці у виданнях наукового, літературного або суспільного напрямку. Судді мають право брати участь у радіо- та телепередачах, однак їм заборонено висловлювати позицію щодо особливих питань та напрямків внутрішньої політики. Суддям також заборонено надавати представникам ЗМІ дані будь-якого характеру стосовно справ, які розглядаються у судовій інстанції. Таке право не заборонено суддям, які відповідальні за зв'язки із ЗМІ.

У Конституції Португальської Республіки [18], зокрема у статті 216 відзначено, що судді у ході виконання службових обов'язків, не мають права одночасно виконувати інші функції у публічних чи приватних організаціях, окрім науково-дослідної і викладацької діяльності у напрямку юриспруденції, але без одержання винагороди. Судді, виконуючи свої службові обов'язки, не мають права призначатись до службових комісій, які не мають жодного відношення до законом установленної діяльності судів, якщо на те не надано дозволу компетентної вищої ради.

Що стосується вимог щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності у США, то, до прикладу, положеннями Конституції штату Каліфорнія [19], зокрема статті 17, зазначено, що суддя не має здійснювати юридичну практику, а також не може перебувати на державних та публічних посадах, за винятком судових. Поряд з тим, суддя має право здійснювати викладацьку діяльність, але не на повну ставку, при чому у час, який є вільним від виконання ним обов'язків, передбачених посадою судді. Викладацька діяльність не повинна перешкоджати

регулярному виконанню ним суддівських обов'язків. Суддя суду першої інстанції має право обиратися на іншу державну посаду за рахунок виходу у неоплачуваний відпуск. Для цього йому потрібно подати заяву про участь як кандидата на таку посаду. Вступати на іншу державну посаду, суддя може лише із відставкою з судової посади.

Разом з тим, у Конституції України [20], зокрема у статті 127, відзначено те, що суддя не має права належати до політичних партій чи профспілок. Судді також заборонено брати участь у будь-якій політичній діяльності чи мати представницький мандат. Суддя не може обіймати інші оплачувані посади та/чи виконувати іншу оплачувану діяльність, за винятком викладацької, наукової або творчої.

Статтею 54 «Вимоги щодо несумісності» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21] зазначено, що, перебуваючи на посаді судді, не можна займатись іншими видами діяльності, зокрема здійснювати діяльність у інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування чи діяльність, пов'язану з представницьким мандатом. Особа, перебуваючи на посаді судді, не може здійснювати іншу діяльність, стосовно якої здійснюється процедура очищення влади у відповідності до порядку, що визначений Законом України «Про очищення влади» [22].

Суддя також не може поєднувати діяльність, визначену посадою судді, із адвокатською та підприємницькою діяльністю. Судді заборонено обіймати оплачувані посади та виконувати оплачувану роботу, за винятком викладацької, наукової або творчої. Суддя не має права входити у керівний склад органу або наглядової ради підприємства чи організації, основною метою якої виступає отримання прибутку [21].

Якщо особа, перебуваючи на посаді судді, виступає власником акцій чи володіє іншими корпоративними правами або має інші майнові права чи інший майновий інтерес щодо діяльності будь-якої юридичної особи, основною метою діяльності якої виступає одержання прибутку, то така

особа зобов'язана передати такі права та акції незалежній третій особі до моменту, коли закінчиться термін перебування судді на посаді. Водночас суддя має право одержувати відсотки, дивіденди і інші пасивні доходи від розміру майна, власником якого він виступає [21].

Суддя не має права належати до політичної партії або професійної спілки, а також виявляти прихильність до такої партії чи спілки. Судді заборонено брати участь у політичних мітингах, акціях чи страйках. Особа, перебуваючи на посаді судді, не має права бути кандидатом на виборних посадах у органах державної влади і органах місцевого самоврядування. Судді також заборонено брати участь в передвиборчій агітації [21].

У випадку, якщо суддю призначено на посаду члена Вищої ради правосуддя чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, то такого суддю відряджають до праці у таких органах на постійній засаді. Своєю чергою, за такими суддями, що обрані як члени у Вищу раду правосуддя та Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, зберігаються гарантії соціального, матеріального і побутового забезпечення, які установлені законодавчими положеннями для суддів [21].

Суддя за особистою заявою може відряджатися до праці у Національній школі суддів України. Водночас, суддя, якого було обрано на посаду голови або заступника голови Ради суддів України, відряджається до праці у Раду суддів України, при цьому зберігається розмір його суддівської винагороди, визначений за основним місцем праці, а також розмір установлених законом доплат [21].

Суддя зобов'язаний додержуватися вимог щодо несумісності, які установлені законодавством України у напрямку запобігання та протидії корупції. Сумісництво не визначає відрядження до праці у Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, Раду суддів України та Національну школу суддів України [21].

Згідно статті 114 «Звільнення судді з посади у разі порушення ним

вимог щодо несумісності» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21] суддю звільняється з посади, якщо ним вчинено істотний дисциплінарний проступок, систематичне або грубе нехтування посадовими обов'язками.

Порушення суддею вимог щодо несумісності виступає однією із підстав звільнення його із посади (згідно статті 126 Конституції України [20]).

У контексті розкриття тематики наукового дослідження варто також представити основні права та обов'язки судді у ході виконання ним покладених нього повноважень, передбачених посадою судді.

Так, статтею 56 «Права та обов'язки судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21] зазначено, що суддя має право на діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя. Судді надається також право на участь у суддівському самоврядуванні. Суддя має право утворювати громадські об'єднання, а також брати участь у діяльності таких об'єднань з ціллю забезпечення захисту своїх прав і інтересів, а також з ціллю підвищення рівня професіоналізму та кваліфікації. Суддя має право на членство у національних чи міжнародних асоціаціях, а також у інших організаціях, які функціонують з ціллю забезпечення захисту інтересів суддів, підвищення авторитету судової гілки влади у суспільстві чи задля розвитку юридичної науки і професії.

Суддя може підвищувати власний професійний рівень і проходити із такою ціллю спеціальну підготовку. Окрім того, суддя зобов'язаний дотримуватись присяги, даної ним у момент вступу на посаду судді [21].

Основними посадовими обов'язками судді виступають [21]:

– забезпечення своєчасного, безстороннього та водночас справедливого розгляду і вирішення судових справ у відповідності до законодавчих вимог та із дотриманням усіх правил та засад судочинства;

- додержання правил суддівської етики, зокрема виявлення та підтримання високих стандартів поведінки у професійній діяльності з ціллю підвищення рівня довіри суспільства до діяльності суду та суддів зокрема, формування позиції упевненості суспільства у чесності і невідкупності суддів;
- подання декларації доброчесності судді і декларації родинних зв'язків судді;
- виявлення поваги до усіх учасників судового процесу;
- не розголошення інформації, яка є таємницею та охороняється законом, зокрема таємницею нарадчої кімнати чи таємницею закритого судового засідання;
- виконання вимог і додержання обмежень, визначених законодавством у напрямку запобігання та протидії корупції;
- подання декларації особи, що уповноважена на виконання функцій держави чи функцій органів місцевого самоврядування;
- систематичний розвиток професійних навичок (умінь), підтримання на високому рівні кваліфікації, яка є необхідною для виконання повноважень у суді, де обіймається відповідна посада судді;
- звернення із повідомленням стосовно втручання у професійну діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя до Вищої ради правосуддя і до Генерального прокурора в період 5-ти днів із того часу, як стало відомим таке втручання;
- підтвердження законності джерел походження майна у відповідності до вимог проходження кваліфікаційного оцінювання чи у порядку дисциплінарного провадження стосовно судді, однак якщо обставини, які матимуть наслідки притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликатимуть сумніви про законність джерел проходження майна чи доброчесності поведінки такого судді.

Судді, виконуючи покладені на них посадові обов'язки, та, здійснюючи при тому судочинство, повинні керуватися такими засадами які визначені у статті 129 Конституції України [20]:

- а) визнання рівності як перед законом, так і перед судом, всіх учасників судового процесу;
- б) забезпечення належної процедури доведення вини;
- в) піддержання публічного обвинувачення прокурором у суді;
- г) свобода і змагальність сторін у наданні від них суду доказів та у доведенні їх переконливості перед судом;
- д) відкритість судового процесу і його повне фіксування за допомогою технічних засобів;
- е) розумні терміни розгляду судових справ;
- є) гарантування права на проведення апеляційного перегляду справи і права на здійснення касаційного оскарження судового рішення у відповідності до випадків, визначених законом;
- ж) обов'язковість ухвалення судового рішення.

Судочинство суддя проводить одноосібно. Існують випадки, коли судочинство проводиться колегією суддів або судом присяжних.

Порушення вимог щодо несумісності посади судді свідчить про те, що особа не може у подальшому претендувати на посаду судді (відповідно до п. 4. статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21]).

Разом з тим, членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України не можуть бути особи, що насамперед не відповідають вимогам, що визначені Законом щодо несумісності посади судді із іншими видами діяльності і не проводили усунення такої невідповідності у період розумного терміну, однак не більше аніж в період 30-ти днів із дня, коли виникли обставини, що призвели до порушення вимог щодо несумісності. Обіймання посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України є

несумісним із наявністю заборони про те, що такій особі заборонено обіймати таку посаду згідно результатів процедури очищення влади у порядку, встановленому Законом України «Про очищення влади» (згідно п. 8. статті 94 «Члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21]).

Ухвалення рішення про те, що суддя порушив вимоги щодо несумісності, покладене на Вищу Раду Правосуддя (відповідно до статті 131 Конституції України [20]).

Щодо суддів Конституційного Суду, то стосовно них також висуваються вимоги стосовно несумісності посади судді із іншими видами діяльності. Так, статтею 149-1 Конституції України [20] зазначено, що однією із основних підстав звільнення із посади судді Конституційного Суду України виступає порушення вимог щодо несумісності.

З ціллю встановлення сумісності рівня життя судді та членів його сім'ї його доходам, відбувається проведення моніторингу способу життя суддів. Така засада визначена статтею 59 «Моніторинг способу життя судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [21]. Проведення моніторингу способу життя судді здійснюється на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та/чи Вищої ради правосуддя і у випадках, що визначені законом. Результати моніторингу способу життя судді після його завершення зразу надсилає спеціальний орган, який проводив такий моніторинг, до органу, який висунув вимогу на проведення такого моніторингу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання джерел [1–22] розкрито вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності у порівняльному конституційно-правовому аспекті. Визначено, що:

– вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності в Україні регулюється Конституцією України, Законом України

«Про судоустрій і статус суддів», Законом України «Про очищення влади», Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Регламентом суду, прийнятим Радою Європи та Європейським судом з прав людини, Римським статутом міжнародного кримінального суду, Загальною (Універсальною) хартією суддів;

– законодавчими та конституційними вимогами, які висунуті до суддів, виокремлено те, що судді повинні відповідати високим морально-етичним і професійним стандартам;

– у період перебування на посаді судді не можуть здійснювати адміністративну, політичну або професійну діяльність, яка є несумісна із їх безсторонністю, незалежністю чи вимогами, якими передбачено виконання на постійній засаді посадових обов'язків;

– перебуваючи на посаді судді, не можна займатись іншими видами діяльності, зокрема здійснювати діяльність у інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування чи діяльність, пов'язану з представницьким мандатом;

– суддя не може поєднувати діяльність, визначену посадою судді, із адвокатською та підприємницькою діяльністю;

– судді законом забороняється обіймати оплачувані посади та виконувати оплачувану роботу, за винятком викладацької, наукової або творчої;

– суддя не має права входити у керівний склад органу або наглядової ради підприємства чи організації, основною метою якої виступає отримання прибутку;

– суддя не має права належати до політичної партії або професійної спілки, а також виявляти прихильність до такої партії чи спілки;

– судді також заборонено брати участь в передвиборчій агітації, у політичних мітингах, акціях чи страйках;

– суддя зобов'язаний додержуватися вимог щодо несумісності, які установлені законодавством України у напрямку запобігання та протидії корупції;

– порушення суддею вимог щодо несумісності виступає однією із підстав звільнення його із посади;

– суддя має право на діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, на участь у суддівському самоврядуванні, на членство у національних чи міжнародних асоціаціях, а також у інших організаціях, які функціонують з ціллю забезпечення захисту інтересів суддів, підвищення авторитету судової гілки влади у суспільстві чи задля розвитку юридичної науки і професії, на утворення громадських об'єднань, а також на участь у діяльності таких об'єднань з ціллю забезпечення захисту своїх прав і інтересів, а також з ціллю підвищення рівня професіоналізму та кваліфікації.

У перспективі подальших досліджень необхідно розкрити підстави звільнення судді із посади у порівняльному конституційно-правовому аспекті.

Література

1. Власенко М. В. Вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності: трудо-правовий аспект // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право». 2020. Вип. 32. С. 46–52.
2. Константий О. В. Інститут несумісності посади судді зі здійсненням іншої діяльності // Інформаційний сервер Верховного Суду України. URL:
<https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/5CD85B1DFA3B43AEC22571010039C84B> (дата звертання: 01.07.2021 р.).

3. Маляренко А. Про відповідальність судді за порушення вимог щодо несумісності // Закон и жизнь. 2012. № 2. С. 43–48.
4. Мартиненко М. О. Порушення суддею вимог щодо несумісності як підстава для звільнення з посади: теоретичні і практичні аспекти // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки. 2018. Вип. 1. Том 2. С. 155–158.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звертання: 01.07.2021 р.).
6. Регламент суду / Рада Європи, Європейський суд з прав людини. Страсбург, 01.11.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text (дата звертання: 01.07.2021 р.).
7. Римський статут міжнародного кримінального суду: Міжнародний документ від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звертання: 01.07.2021 р.).
8. Загальна (Універсальна) хартія судді, ухвалена 17 листопада 1999 р. Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань): Міжнародний документ від 17.11.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j63#Text (дата звертання: 01.07.2021 р.).
9. Конституція Ірландії. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/ireland.pdf> (дата звертання: 01.07.2021 р.).

10. Конституция Королевства Испании. URL: <http://legalns.com/download/books/cons/spain.pdf> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
11. Конституция Польской Республики. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/poland/poland-r.htm (дата звертання: 01.07.2021 р.).
12. Конституция Греции. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/greece.pdf> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
13. Конституция Литовской Республики. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/lithuania.pdf> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
14. Конституция Эстонской Республики. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/estonia/estoni-r.htm (дата звертання: 01.07.2021 р.).
15. Конституция Хорватии (Республики Хорватия). URL: <https://legalns.com/download/books/cons/croatia.pdf> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
16. Кодекс Республики Беларусь о судоустройстве и статусе судей от 29.06.2006 г. № 139-3. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0600139> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
17. Закон о статусе судьи от 20.07.1995 г. № 544-XIII (Республика Молдова). URL: <http://cnas.md/libview.php?l=ru&idc=183&id=555> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
18. Конституция Португальской Республики. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portug-r.htm (дата звертання: 01.07.2021 р.).

19. Конституція Штату Каліфорнія (Штат США). URL: <https://avalon-law.ru/2014/07/30/1947-konstitutsiya-kalifornii-shtat-ssha/> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
20. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
21. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звертання: 01.07.2021 р.).
22. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII. (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (дата звертання: 01.07.2021 р.).

References

1. Vlasenko M. V. Vymohy shchodo nesumisnosti posady suddi z inshymy vydamy diialnosti: trudo-pravovyi aspekt // Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody «Pravo». 2020. Vyp. 32. S. 46–52.
2. Konstantyi O. V. Instytut nesumisnosti posady suddi zi zdiisnenniam inshoi diialnosti // Informatsiinyi server Verkhovnoho Sudu Ukrainy. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/5CD85B1DFA3B43AEC22571010039C84B> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
3. Maliarenko A. Pro vidpovidalnist suddi za porushennia vymoh shchodo nesumisnosti // Zakon i zhizn. 2012. № 2. S. 43–48.
4. Martynenko M. O. Porushennia suddeiu vymoh shchodo nesumisnosti yak pidstava dlia zvilnennia z posady: teoretychni i praktychni aspekty //

- Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria: yurydychni nauky. 2018. Vyp. 1. Tom 2. S. 155–158.
5. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku: Ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97/-BP (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  6. Rehlament sudu / Rada Yevropy, Yevropeyskyi sud z prav liulyny. Strasburh, 01.11.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  7. Rymskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu: Mizhnarodnyi dokument vid 17.07.1998 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  8. Zahalna (Universalna) khartiia suddi, ukhvalena 17 lystopada 1999 r. Tsentralnoiu Radoiu Mizhnarodnoi Asotsiatsii Suddiv v Taipei (Taivan): Mizhnarodnyi dokument vid 17.11.1999 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j63#Text (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  9. Konstitutsiya Irlandii. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/ireland.pdf> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  10. Konstitutsiya Korolevstva Ispanii. URL: <http://legalns.com/download/books/cons/spain.pdf> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
  11. Konstitutsiya Polskoy Respubliki. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/poland/poland-r.htm (data zvertannia: 01.07.2021 r.).

12. Konstitutsiya Gretsii. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/greece.pdf> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
13. Konstitutsiya Litovskoy Respubliki. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/lithuania.pdf> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
14. Konstitutsiya Estonskoy Respubliki. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/estonia/estoni-r.htm (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
15. Konstitutsiya Khorvatii (Respubliki Khorvatiya). URL: <https://legalns.com/download/books/cons/croatia.pdf> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
16. Kodeks Respubliki Belarus o sudoustroystve i statuse sudey ot 29.06.2006 g. № 139-3. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0600139> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
17. Zakon o statuse sudi ot 20.07.1995 g. № 544-XIII (Respublika Moldova). URL: <http://cnas.md/libview.php?l=ru&idc=183&id=555> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
18. Konstitutsiya Portugalskoy Respubliki. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portug-r.htm (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
19. Konstitutsiya Shtata Kaliforniya (Shtat SShA). URL: <https://avalon-law.ru/2014/07/30/1947-konstitutsiya-kalifornii-shtat-ssha/> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
20. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254к/96-BP (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп#Text> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).
21. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).

22. Pro ochyshchennia vlady: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 № 1682-VII. (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (data zvertannia: 01.07.2021 r.).